

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MUHAMMAD AL-XORAZMIY NOMIDAGI
TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI

“ELEKTROAKUSTIKA VA RADIOESHITTIRISH”

FANI BO'YICHA

SILLABUS

Bilim sohasi:	600 000 –	Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari
Ta'lim sohasi:	610 000 –	Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari
Ta'lim yo'nalishi:	60611000 –	Telekommunikatsiya texnologiyalari (Teleradioeshittirish)

Toshkent – 2025

Modul/FAN SILLABUSI
Radio va mobil aloqa fakulteti
60611000 - Telekommunikatsiya texnologiyalari (Teleradioeshittirish)

Fan nomi:	Elektroakustika va radioeshittirish
Fan turi:	Tanlov
Fan kodi:	-
Bosqich:	3
Semestr:	6
Ta'lim shakli:	Kunduzgi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	180
Ma'ruza	42
Amaliy mashg'ulotlar	30
Seminar	-
Mustaqil ta'lim	108
Sinov birligi miqdori (kredit):	6
Baholash shakli:	Imtihon, yozma
Fan tili:	O'zbek

Kurs haqida qisqacha ma'lumot (QM)

QM1	Elektroakustika kursining maqsadi ovozi signallarni raqamli konvertatsiya qilish usullaridan keng foydalangan holda eshittirish dasturlarini shakllantirishni tashkil etish va uzatishdir. Talabalar aloqa kanallari orqali audio signallarni o'zgartirish, qayta ishlash va uzatish usullarini, shu jumladan elektroakustik o'zgartirgich usullari nazariyasi, audio va kuchaytiruvchi tizimlar, audio signallarni qayta ishlash usullari, signallarni yozish va ovoz eshittirish texnikasi, audio signallarning birlamchi va ikkilamchi tarqalishini o'rganishadi.

Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar

1.	Elektronika va sxemalar (CAE1316)
2.	Signallar va tizimlarni qayta ishlash (SSP1416)
3.	Simsiz aloqa (WRC1416)
4.	Antennalar va radioaloqa (TEE*)
5.	Uzatuvchi va qabul qiluvchi qurilmalar (TEE*)

Ta'lim natijalari (TN)

Bilim nuqtai nazardan:

TN1	Ovozli eshittirish tizimlarining kop kanalli uzatilishini tashkil etish bilan tanishtirib chiqish.
TN2	To'g'ridan-to'g'ri eshittirish, sun'iy yo'ldosh va simli eshittirish tizimlarini o'rganish.
TN3	Audio va televizion audio signallarni yozib olish tizimlarini o'rganish.

Malaka nuqtai nazardan:

TN5	Ovozli signallarni raqamli konvertatsiya qilish usullaridan keng foydalangan holda radioeshittirish dasturlarini shakllantirishni tashkil etish va uzatish, teleradio-studiyalarning hajmi va shaklini tanlash.
TN6	Ovozli signallarni qayta ishlash usullarining sifatini, signallarni yozish va takrorlash usullarini, signal signallarining birlamchi va ikkilamchi tarqalishini baholash kerak.

1. Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)

soat

1-bo'lim. Vaqt va fazoda diskretlash namuna olish (Sampling in time and space)

M1	Analog va raqamli signal tushunchasi. Signalni raqamlashtirish bosqichlari	2

M2	Vaqt bo'yicha diskretlash: Nyukvist-Shennon teoremasi va niqoblash (aliasing) hodisasi	2
M3	Fazoda diskretlash: fazoviy namuna olish va amaliy qo'llanilishi	2
2-bo'lim. Fure tahlili (Fourier analysis)		
M4	Fure qatorlari va Fure transformatsiyasi: asosiy tushunchalar	2
M5	Diskret Fure transformatsiyasi (DFT) va tezkor Fure transformatsiyasi (FFT)	2
M6	Fure tahlilining elektroakustikada qo'llanilishi	2
3-bo'lim. Oynalash funksiyalari va nolga to'ldirish (Windowing and zero-padding)		
M7	Oynalash (windowing): Hanning, Hamming, Blackman oynalari va ularning ta'siri	2
M8	Nolga to'ldirish (zero-padding) texnikasi va chastota rezolyutsiyasiga ta'siri	2
M9	Spektral tahlilda oynalash va nolga to'ldirish (zero-padding)ni birgalikda qo'llash	2
4-bo'lim. Chiziqli tizimlarni tahlil qilish (Linear system analysis)		
M10	Chiziqli vaqt o'zgarmas tizimlari (LTI): asosiy xossalari va impuls javob	2
M11	Konvolyutsiya va tizim chiqishini hisoblash	2
M12	Tizimlarning chastotaviy javobini Fure tahlili yordamida aniqlash	2
5-bo'lim. Filtrlar va filtr tizimlari (Filters and filter banks)		
M13	Raqamli filtrlar: FIR va IIR turlari, ularning struktura diagrammalari	2
M14	Filtr dizayni: chastotaviy xususiyatlar va ideal-filtrga yaqinlashtirish usullari	2
M15	Filtr tizimlari: keng polosali va tor polosali signalni ajratish texnikalari	2
6-bo'lim. Avtokorrelatsiya, o'zaro korrelatsiya va muvofiqlik (Auto- and cross-correlation and coherence)		
M16	Avtokorrelatsiya funksiyasi va signallardagi davriylikni aniqlash	2
M17	O'zaro korrelatsiya: ikki signal o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik	2
M18	Kogerensiya (coherence): signallar o'rtasidagi muvofiqlik darajasi	2
7-bo'lim. Shovqin va statistik momentlar (Noise and statistical moments)		
M19	Shovqin modellari: oq shovqin, termik shovqin va atrof-muhit shovqini	2
M20	Statistik momentlar: o'rtacha qiymat, dispersiya, skewness va kurtosis	2
M21	Signal-shovqin nisbati (SNR) va boshqa sifat ko'rsatkichlari	2
Jami		42

№	Mashg'ulotlar shakli: amaliyot (A)	soat
A1	Elektr sathlar	2
A2	Akustik sathlar	2
A3	Tovushni amplituda bo'yicha qabul qilish	2
A4	Mexanik tizimlar	4
A5	Mikrofon va radiokarnaylar	4
A6	Tovush yutuvchi materiallar	4
A7	Reverberatsiya, ekvivalent reverberatsiya vaqti	4
A8	Radioeshittirish traktlarining struktura sxemasi	4
A9	Struktura sxema bo'yicha sath diagrammalarni hisoblash va tuzish	2
A10	Shovqin bostiruvchi qurilmalar	2
Jami		30

Mustaqil ish (MI)		Ajratilgan soat	Hisobot
MI 1	Tovush (ovoz) eshittirish kanallarining xususiyatlari	4	Mustaqil ish
MI 2	Eshitishni, sezishni vaqt parametrlari, uning nochiiziqilik xususiyatlari	4	Mustaqil ish
MI 3	Sferik va yassi to'liqlar, ularning xususiyatlari	4	Mustaqil ish
MI 4	Binaural effekt. Tovush mabaini lokallash qonuniyatlari	6	Mustaqil ish
MI 5	Akustik signallar turlari. Birlamchi akustik signallar, ularning xususiyatlari	6	Mustaqil ish
MI 6	Sathlar, sathlarning chastota va dinamik diapazonlari, vaqt tavsiflari	6	Mustaqil ish
MI 7	Signallar va halaqitlar. Signal buzilishlarining yo'l qo'yilgan me'yorlari	6	Mustaqil ish
MI 8	Elektromexanik va elektroakustik o'xshashliklar usuli va sxemalari	6	Mustaqil ish
MI 9	Mikrofonlar. Mikrofonlarning texnik tavsiflari va konstruksiyalari	6	Mustaqil ish
MI 10	G'altakli elektrodinamik mikrofonlar. Tasmali mikrofonlar	4	Mustaqil ish
MI 11	Radioeshittirish va TV studiyalari o'lchamlari va shaklini tanlash	4	Mustaqil ish
MI 12	Radioeshittirish va TV studiyalarini loyihalash	6	Mustaqil ish
MI 13	Raqamli radioeshittirish standartlari	6	Mustaqil ish
MI 14	Internet radio asoslari	6	Mustaqil ish
MI 15	Chegaralangan maydonlarda radioeshittirishni tashkillashtirish texnologiyasi	6	Mustaqil ish
MI 16	WIFI radio	4	Mustaqil ish
MI 17	Raqamli televidenie xizmati tarkibidagi radioeshittirish texnologiyasi	6	Mustaqil ish
MI 18	O'zbekiston respublikasida radioeshittirish tizimining bugungi kundagi holati	6	Mustaqil ish
MI 19	Sun'iy yo'ldoshli tizimi orqali radioeshittirish tizimini joriy qilish	6	Mustaqil ish
MI 20	Mobil aloqa tizimida radioeshittirish	6	Mustaqil ish
Jami		108	

Ta'lim strategiyasi

“Elektroakustika va radioeshittirish” fanini o'qitish ta'limning kredit tizimi asosida ma'ruza, amaliy mashg'ulotlari, videoma'ruzalar, taqdimotlar, hamda mavzu bo'yicha vazifalar va mustaqil ishini o'z ichiga oladi. Ma'ruza, amaliy ishlariga oid o'quv materiallarida ko'rsatilgan mavzular bo'yicha nazariy va amaliy ma'lumotlar beriladi, amaliyot mashg'ulot ishlarini bajarish va natijalarni hisoblash tartibi tushuntiriladi. Fan bo'yicha qo'yilgan o'quv materiallari talabalar tomonidan mustaqil o'rganiladi, amaliy mashg'ulot ishlari talabalar tomonidan individual yoki kichik guruhlar tarzda bajariladi.

Talabalar quyidagi materiallardan foydalanish imkoniga egadirlar:

- Videoma'ruzalar;
- Elektron shakldagi ma'ruza matnlari;
- Har bir mavzuga doir prezentasiya slaydlari;
- TRET kafedrasida amaliy mashg'ulotlariga doir uslubiy ko'rsatmalar;
- Har bir dars mavzusi yuzasidan topshiriqlari;

- Elektron shakldagi darsliklar va qo'llanmalar.

Nazariy mashg'ulotlar davomida, talabaga videoma ruza orqali mavzu yuzasidan kerakli bo'lgan konsepsiyalar yetkazib beriladi. Talabalarga mavzuni yanada mustahkamlashlari uchun prezentasiyalar, darsliklar, o'quv qo'llanmalari va boshqa o'quv-uslubiy mahsulotlardan foydalanish bo'yicha ko'rsatmalar beriladi.

Mustaqil ish paytida talabalar nazariy mashg'ulotlar materiallari bo'yicha dolzarb mavzularda ma'ruzalar, taqdimotlar va tezislar tayyorlaydilar va ularni auditoriyada himoya qiladilar.

Semestr oxirida ma'ruza va mustaqil ish mavzularida talabalar yakuniy nazoratni topshiradilar.

Talabalar bilimini baholash

Talabalar bilimini baholash semestr va yakuniy nazorat davomida o'qitish materiallarini o'zlashtirish ko'rsatkichi (test, topshiriq va yozma ish natijasi)ga asoslangan.

Joriy oraliq va yakuniy nazorat ballari quyidagicha taqsimlanadi:

Baholash usullari	Ekspress onlayn testlar, yozma ishlar, og'zaki so'rov, prezentatsiyalar va h.k.		
Baholash mezonlari	90-100 ball «a'lo» Fan bo'yicha xulosa v qaror qabul qilish. Fan yuzasidan ijodiy fikrlash va mustaqil mushohada yurita olish. Fan bo'yicha olgan bilimlarini amalda qo'llay olishi va mohiyatini tushuntirib bera olish. Bilish, aytib berish. Tasavvurga ega bo'lish.		
	70-89 ball «yaxshi» Fanini mustaqil mushohada qilish. Fan bo'yicha olgan bilimlarini amalda qo'llay olish. Mohiyatini tushuntirish. Bilish, aytib berish. Tasavvurga ega bo'lish.		
	60-69 ball «qoniqarli» Fanmohiyatini tushuntirish. Bilish, aytib berish. Fanhaqida tasavvurga ega bo'lish.		
	0-60 ball «qoniqarsiz» Fan haqida aniq tasavvurga ega bo'lmaslik. Bilmaslik.		
Reyting baholash turlari	Joriy nazorat	Maksimal ball (20)	O'tkazish vaqti
	1-10 ta amaliyot ishlarini hisoblash va hisobot tayyorlash (har bir ish uchun 2 ball)	20	O'quv jarayoni grafigi bo'yicha
	Oraliq nazorat	Maksimal ball (30)	O'quv jarayoni grafigi bo'yicha
	oraliq nazorat yozma ish, test (ma'ruza mashg'ulot o'qituvchisi tomonidan qabul qilinadi).	20	
	Mustaqil ish	10	
	Yakuniy nazorat	50	Semestr davomida
Fan bo'yicha jami	100		

Nazariy bilimlarni baholash

Kursning nazariy qismi bo'yicha talabalar o'zlashtirishini baholash uchun bir dona oraliq nazorat o'tkazish rejalashtirilgan. Oraliq nazoratni o'tkazish professor-o'qituvchi tomonidan rasmiy ravishda tayinlangan sana, vaqt va joyga qarab amalga oshirilib, unda talabaning bilim va malakasi, ortirilgan tajriba, ko'nikmalari asosida muammolarni hal qilish qobiliyati baholanadi.

Baholash (assessment)

Topshiriqlarga loyihali yondashuv

Talabalar bilimini baholash loyiha, ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda o'tkazilgan nazoratlarga asoslanadi. Foizli munosabatda quyidagicha taqsimlanadi:

- Mustaqil ish - 20%
- Amaliyot mashg'ulotlari- 40%
- Oraliq nazorat - 40%

Amaliyot mashg'ulotlar bo'yicha baholash

Talaba bilimini baholash uchun kurs bo'yicha beshta amaliy mashg'ulot rejalashtirilgan. Amaliy topshiriqlar belgilangan muddatda, sanada va vaqtda talaba tomonidan himoya qilinadi. Har bir amaliy mashg'ulotlar himoyasi uchun uchun 2 balldan, 10 ta topshiriq jami yakuniy bahoning 40% (20 ball) ajratilgan.

Mustaqil ish bo'yicha baholash

O'quv semestrining oxirgi haftalarida topshiriladi. Mustaqil ishi himoyasi uchun jami yakuniy bahoning 20% (10 ball) ajratilgan. Mustaqil ishini topshirishda uni himoya qilish majburiy.

Oraliq nazorat

Oraliq nazorat semestr davomida o'quv dasturining tegishli (fanlarning bir necha mavzularini o'z ichiga olgan) bo'limi tugallangandan keyin talabaning nazariy bilim, amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baholash usuli. Oraliq nazorat uchun jami yakuniy bahoning 40% (20 ball) ajratilgan.

Asosiy adabiyotlar

1. Douglas Self. "Small Signal Audio Design Fourth Edition". 605 Third Avenue, New York, NY 10158. 2024. 847p.
2. Douglas Self "Small Signal Audio Design First Edition". ISBN: 978-0-240-52177-0. Focal Press 2010. 577p.
3. M.Z. Zuparov, T.G. Raximov, B.N.Raximov. Elektroakustika asoslari: O'quv qo'llanma. – T.: 2018-242 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Sivannarayana Nagireddi. VoIP VOICE AND FAX SIGNAL PROCESSING. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. ISBN 978-0-470-22736-7. 2008. 592p.
2. Walter Fischer. Digital Video and Audio Broadcasting Technology. "A Practical Engineering Guide. Germany". Walter.Fischer@Rohde-Schwarz.com 2010.828p
3. Б.А. Локшин Цифровое вещание: - от студии к зрителю - М.: Компания САЙРУС СИСТЕМС, 2001. 446 с.
4. Ковалгин Ю.А. Радиовещание и электроакустика. – М.: Радио и связь, 1999.
5. Ватолин Д., Ратушняк А., Смирнов М., Юкин В. Методы сжатия данных. Устройство архиваторов, сжатие изображений и видео. - М.: ДИАЛОГ-МИФИ, 2002. - 384 с.
6. Mikio Tohyama, Tsunehiko Koike, "Fundamentals of Acoustic Signal Processing 1st Edition" ISBN-13 978-0126926606. Academic Press 1998.
7. В. Воробьев, В. Грибунин. Теория и практика вейвлет-преобразования. – НИИ В.Г. ВУС, 1999. 204 с.
8. Селомон Д.«Сжатие данных, изображения и звука». Издательство: Техносфера 2004 г. 368с.
9. Радиовещание и электроакустика. Учебник для вузов. -М.: Радио и связь, 1989.
10. Баранов С. Радиомикрофонные системы. //Звукорежиссер-1999.-№4.
11. Сапожков М.А. Звукофикация помещений-М.: Связь, 1979.
12. Артошенко В.М., Шелухин О.И., Афонин М.Ю. «Цифровое сжатие видеoinформации и звука» И.: Москва 2003г. 430 с.

Fan o'qituvchisi to'g'risida ma'lumot

Muallif: Xudayberganov Jo'rabek Davlatboyevich
E-mail: jurabekkhudayberganov1991@gmail.com
Telefon raqami: +(998) 908090091
Tashkilot: Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti, "Teleradioeshittirish tizmlari" kafedrası

Mazkur sillabus universitet Kengashining 2025-yil «29» 04 dagi №84-sonli yig'ilishi bayoni bilan tasdiqlangan. 750/751

Mazkur sillabus "Radio va Mobil aloqa" fakultetining 2025-yil «25» 04 dagi №9-sonli yig'ilishi bayoni bilan ma'qullangan.

Mazkur sillabus "Teleradioeshittirish tizmlari" kafedrasining 2025-yil «22» 04 dagi №28-sonli yig'ilishi bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i

A.Ergashev

Kafedra mudiri

A. Berdiyev

Tuzuvchi

J. Xudayberganov

